

Volume 9, Issue 3, May 2022, p. 311-321

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3146>

ArticleHistory:

Received

17/03/2021

Accept

06/05/2022

**Available
online**

15/05/2022

EXAMINATION OF LISTENING-WATCHING TEXTS IN 5TH GRADE TURKISH TEXTBOOK IN TERMS OF VOCATIONAL EXISTENCE

5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ DİNLEME-İZLEME METİNLERİNİN SÖZ VARLIĞI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Şerife BAKIRCI¹

Dilek CERAN²

Abstract

Human communication is mostly done with language. Vocabulary of a language is one of the important parts of effective communication. Vocabulary begins to form with the words that people hear from birth; continues to expand in the environment, family and school. Schools, in particular, provide a more systematic development of the vocabulary of Turkish lessons. Turkish textbooks are one of the basic tools in the process of transferring vocabulary elements. Turkish textbooks play an important role in line with the achievements of "developing vocabulary" in the Turkish Curriculum. Turkish textbooks; consists of reading, listening-watching texts and activities. Vocabulary of students is developed with listening texts as well as with reading texts. In this study, the vocabulary and frequency of words in the listening and watching texts in the 5th Grade Turkish Textbook were examined, and suggestions were presented to enrich the vocabulary. According to the results of the research, 2151 total vocabulary and 846 different vocabulary were determined. In the theme texts; 1258 names, 458 different names; 251 verbs, 125 different verbs; 230 gerunds, 177 different gerunds; 145 preposition-conjunction, 23 different preposition-conjunction; 10 total and different reduplications; 35 idioms, 34 different idioms; 92 special names, 42 different special names; 4 different and total dates; 4 total and different exclamation points; 2 total and different proverbs; There are 5 total, 3 different reflections. No stereotypes were used in the listening and watching texts.

Keywords: Turkish, course book, vocabulary, listening-watching texts.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, serifebakirci77@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5257-5090.

² Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, A. Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, dlkcrn@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-9010-0619.

Özet

İnsanların iletişimi büyük oranda dil ile gerçekleşmektedir. Bir dilin söz varlığı, etkili bir iletişim kurabilmenin önemli parçalarından biridir. Söz varlığı, insanların doğumundan itibaren duydukları sözcüklerle oluşmaya başlar; çevrede, ailede ve okulda genişlemeye devam eder. Okullar özellikle de Türkçe dersi söz varlığının daha sistematik gelişmesini sağlamaktadır. Söz varlığı unsurlarının aktarılması sürecinde Türkçe ders kitapları temel araçlardan biridir. Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan "söz varlığını geliştirme" kazanımları doğrultusunda Türkçe ders kitapları önemli bir görev üstlenmektedir. Türkçe ders kitapları; okuma, dinleme-izleme metinleri ve etkinliklerden oluşmaktadır. Okuma metinleriyle olduğu gibi dinleme metinleriyle de öğrencilerin söz varlığı geliştirilir. Bu çalışmada 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığı ve sözcük sıklığı incelenmiş, söz varlığının zenginleştirilmesi için öneriler sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre 2151 toplam söz varlığı, 846 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Tema metinlerinde; 1258 isim, 458 farklı isim; 251 fiil, 125 farklı fiil; 230 fiilimsi, 177 farklı fiilimsi; 145 edat-bağlaç, 23 farklı edat-bağlaç; 10 toplam ve farklı ikileme; 35 deyim, 34 farklı deyim; 92 özel isim, 42 farklı özel isim; 4 farklı ve toplam tarih; 4 toplam ve farklı ünlem; 2 toplam ve farklı atasözü; 5 toplam, 3 farklı yansıma vardır. Dinleme ve izleme metinlerinde kalıp ifade kullanılmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, ders kitabı, söz varlığı, dinleme-izleme metinleri.

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan için iletişim bir ihtiyaçtır. Bu sebeple insanlar anlaşabilmek için çeşitli yollar geliştirmiştir. Bu yollardan en organize ve yaygın olanı dildir. İletişim dil ile sağlanır ve dilin en önemli yapı taşı söz varlığıdır. Her toplumun dili farklı olduğu gibi söz varlığı da farklıdır. Söz varlığı, bir toplumun geçmişi ve bugünü hakkında bilgiler verir. İnsanların gündelik yaşayışları, geçmişleri, hayalleri, duyguları, düşünceleri söz varlığıyla aktarılır. Aynı zamanda dilin zenginliğine ve ne kadar köklü olduğuna söz varlığından ulaşılabılır. Öğrencilerin söz varlığını geliştirmek için Türkçe ders kitapları önemli bir araçtır. Bu kitaplarda, okuma metinlerinde olduğu gibi dinleme ve izleme metinleri de söz varlığını geliştirmek için kullanılır.

Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği, hatta nükteye olan eğilimi hep söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkar (Aksan, 2006:8). Türkçe Sözlükte (TDK, 2011, 2158) söz varlığı, "bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünü, söz varlığı, vokabüler" olarak tanımlanmıştır ve kelime hazinesiyle eş anlamlı kabul edilmiştir. Aksan söz varlığını "Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerinin, kalıp sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz." (Aksan, 2006: 7) şeklinde açıklamaktadır. Korkmaz (1992, 100) kelime hazinesini, "Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı" olarak tanımlamıştır. Baş'a göre ise söz varlığı; kelime hazinesi, kelime serveti, kelime dağarcığı, sözcük dağarcığı, sözcük serveti, kelime kadrosu, vokabüler kavramlarından daha geniş bir kavramdır. "Söz varlığı bu kavramların hepsini toplayan en üst aşamadır diyebiliriz" (Baş, 2006:103) şeklinde ifade eder.

Her toplum kendi söz varlığıyla konuşur, dinler, okur ve yazar. Toplum, kendi arasındaki iletişimini kendi söz varlığıyla sağlar. Adıgüzel (2004: 53-54)'e göre dilin dört temel becerisinin (dinleme, konuşma, yazma ve okuma) geliştirilmesinde en temel etken kelime bilgisidir. Diğer becerilerde olduğu gibi dinleme becerisinde de söz varlığının önemi büyüktür. Okuma metinlerinde okuduğu gibi dinleme metinlerinde de söz varlığı geliştirilebilir. Türkçe Öğretim Programı'nda "Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve

hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması (MEB, 2019: 8)” ifadesi, dinleme ile söz varlığı arasındaki bağı ortaya koymuştur.

Türkçe Öğretim Programı’nda da belirtildiği gibi Türkçe bir bilgi dersi değil, bir ifade ve beceri dersidir. Türkçe ders kitapları, öğrencilerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden en temel araçlar arasındadır (Alkan, 1979:244). Öğrencilerin kendilerini doğru ifade edebilmeleri ise kelime hazinelerinin genişliği ile doğrudan ilişkilidir. Hacıeminoğlu da (1972: 14) insanların ancak tanıdıkları kavramlar ve bildikleri sözcükler oranında düşünebildiğini söyler. Söz varlığı toplumun en hayati sosyal zenginliğidir. İster bir konuşma ister bir yazı parçasında olsun dilde en etkili, en güçlü birimler sözcüklerdir (Aksan, 1998: 61). Bu sözcükler okuyarak ya da duyularak öğrenilir. Bu bağlamda öğrencilerin okuyarak öğrenmelerinde olduğu gibi duyularak öğrenmelerinde sistemli bir öğretim gereksinimi ortaya çıkar. Bu gereksinimi karşılamanın yollarından biri de Türkçe ders kitaplarındaki dinleme ve izleme metinleridir. Bireyler hayatın farklı alanlarında dinleme becerisini kullanmakla beraber, buradaki söz konusu metinler belirli hedefler doğrultusunda seçildiği için söz varlığını geliştirme işini sistemli bir şekilde yaparlar. Çevresiyle uyumlu ve dengeli ilişkiler kurabilenler, dinleyen ve anlayan kişilerdir. Dinleme sürecinde, kelimelerin ve düşünce birimlerinin anlamları zihinde araştırılır, iletilen mesajı anlamak ve yorumlamak için çaba sarf edilir (Erkul, 2008: 30).

Türkçe dersinde dinleme eğitimi boyutunda işlenen dersler söz varlığının gelişmesi açısından oldukça kıymetlidir. Bu çalışmada 5. ve 8. sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bulunan dinleme ve izleme metinlerdeki söz varlığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Kapsamı ve Problem Cümlesi

Araştırmanın inceleme alanı, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bulunan dinleme ve izleme metinlerinin söz varlığını inceleyip ortaya koymaktır. İnceleme için 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında 5. sınıf düzeyinde kullanılan Anıttepe Yayıncılık 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı esas alınmıştır. Bu kapsamda aşağıda verilen problem cümlelerine cevap aranmıştır:

1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bulunan dinleme ve izleme metinlerinin toplam ve farklı söz varlığı ne kadardır?
2. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda bulunan dinleme ve izleme metinlerde geçen kelimelerin kelime türlerine göre sıklığı nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Araştırmada ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içerisinde bulunan dinleme ve izleme metinlerinin söz varlığını incelemek amaçlanmıştır. Ders kitaplarında bulunan söz varlığı öğrencinin akademik ve sosyal hayatında önemli bir yere sahiptir. Öğrenci söz varlığı ile düşünür, konuşur ve yazar. Bu bağlamda anlaşılıyor ki öğrenciye kazandırılan sadece söz varlığı değildir. Sahip olunan tarih, kültür, inanç gibi bir milletin yaşam tarzının aktarılmasıdır. Bu bakımdan ders kitaplarının hem tema metinleri hem de dinleme ve izleme metinleri söz varlığı açısından zengin olmalı ve öğrenciye yol göstermelidir.

YÖNTEM

Araştırmada, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içerisinde bulunan dinleme ve izleme metinlerinin söz varlığını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187).

Verilerin Toplanması

Araştırmada 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında 5. sınıf düzeyinde kullanılan Anıttepe Yayıncılık 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içerisinde bulunan dinleme ve izleme metinlerinin söz varlığını incelemek amacıyla toplam 8 metin incelenmiştir. Metinlerin temaları: Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Erdemler, Bilim ve Teknoloji’dir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında 5. sınıf düzeyinde kullanılan Anıttepe Yayıncılık 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içerisinde bulunan dinleme ve izleme metinlerinin kelime listeleri oluşturulmuş ve toplanan veriler incelenmiştir. Verilerin analizinde “Kategorisel içerik analizi yöntemi” kullanılmıştır. Kategorisel analiz, “Belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eder.” (Bilgin, 2000:15).

Söz varlığı ile ilgili yapılan araştırmalar (Baş,2011; Kurudayıoğlu ve Karadağ,2005) sonucunda aşağıda belirtilen ölçütler esas alınmıştır:

Bu çalışmada çekim ekleri kelimelerden çıkartılarak, kelimeler kök ve gövde halinde incelenmiştir. Aynı yazılan birleşik kelimeler; tarihler ve sayılar kelime olarak değerlendirilmiştir. Kalıp ifadeler, yansımalar, özel isimler de kelime olarak ele alınmıştır. Çokanlamlılık değerlendirmeye alınmamıştır.

Söz varlığı ile ilgili çalışmada en çok yer alan unsur isimlerdir. Tablolarda en sık geçen on kelime belirtilmiştir. İkilemeler, ünlemler, tarihler ve kalıp ifadelerde aynı unsur birden fazla tekrarlanmamış olduğu için sık geçen kelimeler yer almamıştır. İsim, fiil, fiilimsi, edat-bağlaç, özel isim, ikileme, kalıp ifade, deyim, atasözü ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

BULGULAR

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metinlerinde Bulunan Toplam-Farklı Kelime Sayıları ve En Sık Geçen Kelimeler

Tablo 1

Metinlerde Bulunan Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelimeler

Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Sayısı	En Sık Geçen Kelimeler
2151	846	bir: 58, ve: 30, bu: 24, dA: 22, sen: 17, de-: 16, kendi:16, o: 16

Tablo 1’deki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndaki dinleme ve izleme metinlerinde; 2151 toplam söz varlığı, 846 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Toplam söz varlığı içerisinde en sık geçen kelimeler; bir, ve, bu, dA, sen, de-, kendi, o kelimeleridir.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metinlerinde Geçen Kelimelerin Kelime Türlerine Göre Toplam-Farklı Kelime Sayıları ve En Sık Geçen Kelimeler

Tablo 2

Metinlerde Bulunan İsimlerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	İsim
Toplam Kelime Sayısı	1257
Farklı Kelime Sayısı	457
En Sık Geçen Kelimeler	bir: 58, bu: 24, sen: 17, kendi:16, o: 16, çocuk:15, gün: 13, baba:13 ben: 13, ilk: 11, el:11, kaplumbağa: 10, yıl: 8, tepe: 8, göz: 8, var:8

Tablo 2’deki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; isim türünde 1258 toplam kelime, 458 farklı kelime tespit edilmiştir. İsim türünde en sık geçen kelimeler; bir, bu, sen, kendi, o, çocuk, gün, baba, ben, ilk, el, kaplumbağa, yıl, tepe, göz, var kelimeleridir.

Tablo 3

Metinlerde Bulunan Füllerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Fiil
Toplam Kelime Sayısı	251
Farklı Kelime Sayısı	125

En Sık Geçen Kelimeler de-: 16, gel-:11, ol-: 8, başla-: 7, kes-: 7, yap-: 6, et-: 6, git-: 6

Tablo 3'teki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme metinlerindeki söz varlığında; fiil türünde 251 toplam kelime, 125 farklı kelime tespit edilmiştir. Fiil türünde en sık geçen kelimeler; de-, gel-, ol-, başla-, kes-, yap-, et-, git- kelimeleridir.

Tablo 4

Metinlerde Bulunan Fiilimsilerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Fiilimsi
Toplam Kelime Sayısı	224
Farklı Kelime Sayısı	176
En Sık Geçen Kelimeler	çalışma: 9, olduğu: 7, olarak: 5, gördüğü: 5, yaptığı: 4, olan: 3, geçenleri: 3, olması: 3,

Tablo 4'teki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; fiilimsi türünde 230 toplam kelime, 177 farklı kelime tespit edilmiştir. Fiilimsi türünde en sık geçen kelimeler; çalışma, olduğu, olarak, gördüğü, yaptığı, olan, geçenleri, olması kelimeleridir.

Tablo 5

Metinlerde bulunan edat-bağlaçların toplam, farklı ve en sık geçen kelime sayıları.

Tür	Edat-Bağlaç
Toplam Kelime Sayısı	152
Farklı Kelime Sayısı	25
En Sık Geçen Kelimeler	ve: 30, dA: 22, kadar: 12, mI: 11, gibi: 10, için: 7, ama: 6, diye: 6

Tablo 5'teki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; edat-bağlaç türünde 145 toplam kelime, 23 farklı kelime tespit edilmiştir. Edat-bağlaç türünde en sık geçen kelimeler; ve, Da, kadar, Mı, gibi, için, ama, diye kelimeleridir.

Tablo 6

Metinlerde Bulunan İkilemelerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	İkileme
Toplam Kelime Sayısı	10
Farklı Kelime Sayısı	10
En Sık Geçen Kelimeler	---

Tablo 6'daki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; ikileme türünde toplam 10 kelime olup, bu kelimelerin tümü bir sefer geçmiştir.

Tablo 7

Metinlerde Bulunan Deyimlerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Deyim
Toplam Kelime Sayısı	35
Farklı Kelime Sayısı	34
En Sık Geçen Kelimeler	Karar vermek: 2

Tablo 7'deki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; deyim türünde 35 toplam kelime, 34 farklı kelime tespit edilmiştir. Deyim türünde en sık geçen karar vermektir.

Tablo 8

Metinlerde Bulunan Özel İsimlerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Özel İsim
Toplam Kelime Sayısı	92
Farklı Kelime Sayısı	42
En Sık Geçen Kelimeler	Uluğ Bey: 7, Ali Kuşçu: 6, İstanbul: 6, Aziz Sancar: 5, Munise: 5

Tablo 8'deki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; özel isim türünde 92 toplam kelime, 42 farklı kelime tespit edilmiştir. Özel isim türünde en sık geçen kelimeler; Uluğ Bey, Ali Kuşçu, İstanbul, Aziz Sancar ve Munise kelimeleridir.

Tablo 9

Metinlerde Bulunan Tarihlerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Tarih
Toplam Kelime Sayısı	4
Farklı Kelime Sayısı	4
En Sık Geçen Kelimeler	---

Tablo 9'daki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; tarih türünde toplam 4 kelime olup, bu kelimelerin tümü bir sefer geçmiştir.

Tablo 10

Metinlerde Bulunan Atasözlerinin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Atasözü
Toplam Kelime Sayısı	2
Farklı Kelime Sayısı	2
En Sık Geçen Kelimeler	---

Tablo 10'daki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; atasözü türünde toplam 2 kelime olup, bu kelimelerin tümü bir sefer geçmiştir.

Tablo 11

Metinlerde Bulunan Yansımaların Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Yansıma
Toplam Kelime Sayısı	5
Farklı Kelime Sayısı	3
En Sık Geçen Kelimeler	hıçkır: 2, hop: 2

Tablo 11'deki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; yansıma türünde 5 toplam kelime, 3 farklı kelime tespit edilmiştir. Yansıma türünde en sık geçen kelimeler; hıçkır ve hop kelimeleridir.

Tablo 12

Metinlerde Bulunan Ünlemlerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

Tür	Ünlem
Toplam Kelime Sayısı	4
Farklı Kelime Sayısı	4
En Sık Geçen Kelimeler	---

Tablo 12'deki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; ünlem türünde toplam 4 kelime olup, bu kelimelerin tümü bir sefer geçmiştir.

Tablo 13

Metinlerde Bulunan Kalıp İfadelerin Toplam, Farklı ve En Sık Geçen Kelime Sayıları

	Tür	Kalıp İfade
Toplam Kelime Sayısı		---
Farklı Kelime Sayısı		---
En Sık Geçen Kelimeler		---

Tablo 13'teki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; kalıp ifade türünde kelime bulunmamaktadır.

Tablo 14

Metinlerde Bulunan Kelime Türlerine Göre En Sık Geçen Kelimeler

TÜR	
İsim	bir: 58, bu: 24, sen: 17, kendi:16, o: 16, çocuk:15 o: 16, gün: 13, baba:13 ben: 13, ilk: 11, el:11, kaplumbağa: 10, yıl: 8, tepe: 8, göz: 8, var:8
Fiil	de-: 16, gel-:11, ol-: 8, başla-: 7, kes-: 7, yap-: 6, et-: 6, git-: 6
Fiilimsi	çalışma: 9, olduğu: 7, diye: 6, olarak: 5, gördüğü: 5, yaptığı: 4, olan: 3, geçenleri: 3, olması: 3
Edat-Bağlaç	ve: 30, da: 22, kadar: 12, mi: 11, gibi: 10, için: 7, ama: 6
Özel İsim	Uluğ Bey: 7, Ali Kuşçu: 6, İstanbul: 6, Aziz Sancar: 5, Munise: 5
İkileme	---
Ünlem	---
Kalıp İfade	---
Deyim	Karar vermek: 2
Atasözü	---

Tablo 14'teki bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerindeki söz varlığında; isim türünde en sık kullanılan kelime "bir", fiil türünde en sık kullanılan kelime "de-", fiilimsi türünde en sık kullanılan kelime "çalışma", edat-bağlaç türünde en sık kullanılan kelime "ve", özel isim türünde en sık kullanılan kelime "Uluğ Bey", deyim türünde en sık kullanılan kelime "karar vermek" olduğu belirlenmiştir. İkileme, ünlem, tarih ve atasözü türünde tekrar eden kelime yoktur. Dinleme ve izleme metinlerinde kalıp ifade kullanılmamıştır.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerinin söz varlığını incelemek amaçlanmıştır. Bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerinde; 2151 toplam söz varlığı, 846 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Tema metinlerinde; 1258 isim, 458 farklı isim; 251 fiil, 125 farklı fiil; 230 fiilimsi, 177 farklı fiilimsi; 145 edat-bağlaç, 23 farklı edat-bağlaç; 10 toplam ve farklı ikileme; 35 deyim, 34 farklı deyim; 92 özel isim, 42 farklı özel isim; 4 farklı ve toplam tarih; 4 toplam ve farklı ünlem; 2 toplam ve farklı atasözü; 5 toplam, 3 farklı yansıma vardır. Dinleme ve izleme metinlerinde kalıp ifade kullanılmamıştır.

Bu kapsamda yapılan araştırmalar incelendiğinde Göz'ün (2003) çalışmasında Göz (2003), ele aldığı metinlerden 1.006.306 kelimelik bir havuz oluşturmuş, 22.693 farklı kelimeyi sıklıklarıyla beraber listelediği görülmektedir. Uslu'nun yaptığı çalışmada (2010) MEB 9. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabı'ndaki metinlerin söz varlıkları: toplam sözcük sayısı 34.413, madde sayısı 6.714 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baş ve Demirci'nin yaptığı çalışmada (2015) Ders kitabında bulunan 1826'sı farklı olmak üzere 7449 kelimeye karşılık, çalışma kitabında bulunan kelimelerden 210'u farklı olmak üzere 238 kelime, kelime öğretimine yönelik planlamaya alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Koçak (1999) Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma adlı çalışmasında 3. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında 16.075 toplam kelime, 2.443 farklı kelime tespit etmiştir. Ekmen'in yaptığı çalışmada (2009) 2005 Programına

Göre Hazırlanan 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi'ni yapmış, 19 metin incelenmiş ve toplamda 10009 sözcük tespit edilmiştir.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda dinleme ve izleme metinlerinde en sık kullanılan on kelime "bir (58), ve (30), bu (24), da (22), sen (17), o (16), kendi (16), ben (13), gün (13), baba (13)" olarak tespit edilmiştir. Kutlu (2006) MEB İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları'ndaki Metinlerin Sözcük Varlığı Açısından Değerlendirilmesi adlı çalışmasında, Türkçe ders kitaplarında yer alan ortak sıklık dizini belirlemiş ve bu dizindeki "bir (862), bu (476), da/de (406), ol- (383), ve (360), o (293), ben (269), de- (230), ne (183), için (158), var (140), her (133), gel- (132), insan (132), gibi (129), kendi (129), iç (122), sen (117), gör- (116), sonra (109), yer (108), çocuk (107), Atatürk (105), iste- (105), çok (104), biz (103), git- (99), daha (98), gün (97), yap- (91)" ilk otuz sözcüğü tespit etmiştir.

Bulgulardan yola çıkarak 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerinde en sık "bir" kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Aşık'ın (2007) Yabancılar için Temel Türkçe Söz Varlığının Oluşturulması adlı çalışmasında, Aksan ve Yaldır'ın (2011) Türkçe Sözcük Varlığının Nicel Betimlemesi adlı çalışmasında "bir" kelimesi en sık kullanılan kelimedir. Karadağ'ın (2005) çalışmasında da en sık kullanılan kelimeler şu şekildedir: 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda "çok" kelimesi 43 kez tekrarlanmış, 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda "bir" kelimesi 184 kez tekrarlanmış, 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 182 kez tekrarlanmış, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 304 kez tekrarlanmış, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 248 kez tekrarlanmıştır. Erkul'un yaptığı çalışmada (2008), elde edilen bulgulara göre Türkçe 8 ders kitabındaki olaya dayalı metinlerde konuya bağlı olarak sık kullanılan kelimeler dışında, en çok kullanılan kelimenin bir (329); öğrencilerin kompozisyonlarında en çok kullanılan kelimenin de bir (341) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uslu'nun yaptığı çalışmada (2010) en sık kullanılan sözcük "bir" sözcüğü olduğu, bu sözcüğün 1.126 kez tekrar edildiği ortaya konmuştur. Yıldız'ın yaptığı araştırmada (2016) kız ve erkek öğrencilerin hazırlıklı konuşmalarında en çok "bir" kelimesini kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgulardan hareketle, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı dinleme ve izleme metinlerinde en fazla isim türünde kelimeler kullanılmıştır. En sık kullanılan on isim şunlardır: "bir, bu, sen, kendi, o, çocuk, gün, baba, ben, ilk, el". Çer ve Ağrelim (2016) 6, 7 ve 8. sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin Söz Varlığı ve Sözcük Sıklığı Dağılımı Açısından İncelenmesi adlı çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin en sık kullandıkları yirmi kelime içerisindeki isimler ise şunlardır: "alan, ilgi, kitap, çok, bilgisayar, müzik, arkadaş, oyun, film, futbol, bir".

Bu çalışmada en sık geçen fiiller: "de-, gel-, ol-, başla-, kes-, yap-, et-, git-" fiilleri tespit edilmişken, Çer ve Ağrelim (2016) çalışmasında 6. sınıf öğrencilerinin en sık kullandıkları yirmi sözcük içerisinde bulunan fiiller şunlardır: "Oyna-, hoşlan-, oku-, sev-, yap-, gez-". Göz'ün (2003) Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü adlı çalışmasında "de-" fiili en sık kullanılan yedinci kelimedir. Çalışmada "ol-" fiili en sık kullanılan fiiller arasında ikinci sırada yer almaktadır. Göz'ün (2003), Aksan ve Yaldır'ın (2011) çalışmalarında da "ol-" fiili en sık kullanılan ikinci fiildir.

Çalışmada en sık kullanılan edat-bağlaçlar şu şekildedir: ve, da, kadar, için, mİ:, gibi, ama. Göz'ün (2003), Aksan ve Yaldır'ın (2011) çalışmalarında da "ve" bağlacı ilk sıradadır. Özel isimlerde ise en çok kullanılan kelimeler şu şekildedir: "Uluğ Bey, Ali Kuşçu, İstanbul, Aziz Sancar, Munise.". Yıldız'ın (2016) Türkçe Öğretmeni Adaylarının Hazırlıklı Konuşmalarındaki Söz Varlıkları adlı çalışmasında en sık kullanılan özel isimler kız öğretmen adaylarında "Allah", erkek öğretmen adaylarında "Türkçe" kelimesidir.

Bulgulardan hareketle 5. sınıf dinleme ve izleme metinlerinde sadece 2 adet atasözü tespit edilmiştir. Ekmen'in (2009) çalışmasında ise 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda sadece bir atasözü tespit edilmiştir. Kaya'nın (2008) çalışmasında da sadece bir adet atasözü tespit edilmiştir. Çalışmada toplam 35 deyim tespit edilmiştir. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı dinleme ve izleme metinlerinde en sık geçen deyim şudur: "karar vermek: 2". Doğru'nun (2008) 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları'ndaki Deyimler adlı yaptığı sıklık çalışmasında ise, bu kitaplarda salt 347 deyim olduğu tespit edilmiştir. Uluçay ve Börekçi (2015) tarafından ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları deyimler

üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin sık olarak kullandıkları deyimlerin "zarar vermek 23, karar vermek, 14, ne kadar 8, not almak 6, gurur duymak 5, uzak kalmak 5, iyi ki 4, örnek vermek 4, az kalsın 3, ayak basmak 2" olduğu tespit edilmiştir. Bulgulardan hareketle dinleme ve izleme metinlerinde kalıp ifadeye yer verilmediği tespit edilmiştir. Mangır'ın yaptığı araştırmada (2012) Metinlerde, birkaç deyim dışında, deyimlerin tekrarlanmadığı gözlenmiştir. Oysa yeni öğrenilen bilgilerin kalıcı hale gelmesi bir başka deyişle kazandırılması hedeflenen deyimlerin öğrencinin üretici söz varlığına dönüşebilmesinde tekrarın ve alıştırmının önemi çok büyüktür. Metinlerde, ancak birkaç deyim tekrar edildiği söylenebilir.

SONUÇ

Bulgulara göre 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki dinleme ve izleme metinlerinde;

- 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki 8 dinleme ve izleme metni incelenmiş ve 2151 toplam kelime, 846 farklı kelime olduğu,
- En fazla isim türünde kelimelerin kullanıldığı,
- Kalıp ifade kullanılmadığı,
- İsim türünde en sık kullanılan kelime "bir", fiil türünde "de-", fiilimsi türünde "çalışma", edat-bağlaç türünde "ve", özel isim türünde "Uluğ Bey", deyim türünde "karar vermek" olduğu,
- Tema metinlerinde en sık "bir", "ve", "bu" kelimelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Türkiye'de öğrencilere hangi sınıf düzeyinde hangi kelimelerin öğretileceğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Baş ve Karadağ'ın, (2012:100) "Ülkemizde eğitim ortamında kullanılan ders ve çalışma kitaplarının, hangi söz varlığı listelerine uygun hazırlanacağına dair bir ölçüt bulunmamaktadır" bulgusu, bu görüşü doğrular niteliktedir. Öğrencilerin söz varlığının doğru şekilde geliştirilmesi için bu yönde çalışmalar yapılabilir. Hedef kitlemiz olan öğrencilerimize kültürümüzün göstergeleri olan kelimeleri kazandırmak, kültürümüzü aktarmak, Türkçeyi en iyi biçimde öğretmek istiyorsak her yaş grubuna -her sınıf seviyesine- hangi kelimeleri vermemiz gerektiğini tespit etmeliyiz. Bu konuda Türk Dil Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler iş birliği yapmalıdır (Kırkılıç ve Ulaş, 2003: 92).

Türkçe eğitiminde, kelime öğretimine verilen önem oldukça azdır (Erkan, 1999). Bu yönde çalışmaların artması, öğrencilerin söz varlığının gelişmesi için de faydalı olacaktır.

Türkçe Öğretim Programında dinleme-izleme becerisi kazanımlarında söz varlığına gerektiği kadar yer verilmediği dikkat çekmiştir. Dinlemenin ilk gelişen beceri olduğu ve söz varlığının büyük ölçüde dinlenenlerle geliştiği unutulmamalıdır. Okuma becerisi kazanımlarında olduğu gibi dinleme-izleme becerisinde de söz varlığına ait bir balık açılabilir.

Sonuçlardan hareketle ana dili ve yabancı dil Türkçe öğretimi için tespit edilen bulgular değerlendirilmelidir. Dinleme ve izleme metinleri öğrencinin kelime hazinesini, söz varlığını zenginleştiren önemli bir kaynaktır. Kitaplar ve dinleme-izleme metinleri aracılığı ile öğrencinin eğitim düzeyine uygun olarak hedeflenen bütün kelimeler verilmelidir. Bu da belli bir süreç içerisinde gerçekleşmelidir. Bu sayede birey, ana dilini en doğru şekilde kullanabilir ve kendini ifade ederken ve dinlediklerini doğru anlayabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2006). Türkçenin Sözcük Varlığı. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (1998). Her yönüyle dil / ana çizgileriyle dilbilim. Ankara: TDK Yay.
- Aksan, Y. ve Yaldır, Y. (2011). Türkçe sözcük varlığının nicel betimlemesi. 24. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı.17-18 Mayıs 2010. Ankara: ODTÜ, 377-387.
- Adıgüzel, M. S. (2004). Türkçe öğretim yöntemleri. Ankara: Yeryüzü Yayınları.

- Alkan, C. (1979). Eğitim Ortamları. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Aşık, U. (2007). Yabancılar İçin Temel Türkçe Söz Varlığının Oluşturulması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Baş, Bayram. (2006). 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. (2011). Söz varlığı ile ilgili çalışmalarda kullanılacak ölçütler. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, (29), 27-61.
- Baş, B. ve Demirci, S. (2015). 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerde çalışma kitaplarındaki etkinliklerin söz varlığı açısından karşılaştırılması. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3(1), 17-29.
- BAŞ, B. ve KARADAĞ, Ö. (2012). Söz varlığı üzerine yurt dışında ve Türkiye'de yapılan temel araştırmalar. Milli Eğitim, 193, 81-105.
- Bilgin, N. (2000). İçerik analizi. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Çer, E. ve Ağrelim Turhan, H. (2016). 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin sözcük varlığı ve sözcük sıklığı dağılımı açısından incelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 13 (36), 83-99.
- Ekmen, H. (2009). 2005 programına göre hazırlanan 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın söz varlığı bakımından incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Erkan, A. G. (1999). Dört temel dil becerisi üzerine. Dil Dergisi, 76, 50-63.
- Erkul, A. B. (2008). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Kitapları'ndaki olaya dayalı metinlerin öğrencilerin söz varlığını geliştirmedeki etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Göz, İ. (2003). Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Hacıeminoğlu, İ. (1972). Türkçenin karanlık günleri. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Karadağ, Ö. (2005). İlköğretim I. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2006). 2005 Türkçe Programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe Ders Kitapları'nın kelime hazinesi. XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 13-15 Eylül 2006.
- Kırkkılıç, A. ve Ulaş, A. H. (2003). Türkçe öğretiminde kelimeler dünyası. Türklük Bilimi Araştırmaları -Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı-, 13, 93-100.
- Koçak, H. (1999). Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin kelime hazinesi ile ilgili bir araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1992): Gramer terimleri sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 575.
- Kutlu, Hilal A. (2006). MEB İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları'nda Yer Alan Metinlerin Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mangır, M. (2012). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki deyim varlığının öğrencileri alıcı söz varlığına katkısı. Turkish Studies 7(4): 2371-2385.
- MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.

- Uluçay, M. ve Börekçi, M. (2015). Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları deyimler üzerine bir inceleme. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(2), 317-338.
- Uslu, Kemalettin (2010). MEB 9. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabı'ndaki metinlerin söz varlığı açısından değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- TDK (2011). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıkları. Millî Eğitim Dergisi, 210: 411-424.